

InhoudsmatenMud, mudde:

In 870 was een mud ongeveer 63 liter (01).
Een Luikse mud was in de 17e eeuw 245,70 liter (02) tarwe of 205,8 kg. Er was een verdeling: 8 settijnen of 8 vaten (30 l).

Vat:

Een vat (vasum) of vaas was 1/8 van een mud.
In Tongeren was een vat 30,40 liter; in Loon 20,70 liter; in Maastricht 23,34 liter; in Luik 30,71 liter.
Een vat of settijn = 4 viertel.

Viertel:

Een viertel was het vierde van een vat of 7,68 liter (03).

Aam:

Een aam (Fr. aime, Gr. amé = emmer) was een houten vat van ongeveer 150 l voor wijn. Het was een oude vochtmaat van 4 ankers (= 4 flessen). De grootte wisselde volgens de streek en de vloeistof.
1 aam = 1,5 hl = 150 l wijn of 3 Florentijnse barili (3 x 50 l).
1 aam = 60 stopen (2,5 l) = 240 pinten (0,626 l).

Sister of sétere:

Inhoudsmaat voor koren ter grootte van 29,814 liter.
1 mud koren was 8 sisters of settijnen in de 17e eeuw.
Een inhoudsmaat voor haver ter grootte van 32,524 liter.
Een setier (oude Waalse inhoudsmaat) werd verdeeld in 4 vierdels of 16 pignouls.

Schepel:

Een schepel was een houten schop om graan op te scheppen, met een inhoud van 1 decaliter. Het werd gebruikt door de molenaars.

Stoop:

Cilindervormig vaatwerk voor vloeistoffen van ong. 2,5 liter.

Kan:

Kruik of kan, een cilindervormig of zich in het midden buikvormig verwijderd vaatwerk voor vloeistoffen.
1 kan = 2 pinten van 0,621 liter = 1,20 liter.

Kop:

Een grote ronde kop had de inhoud van een liter.

Spint:

Maat voor droge waren, inz. voor granen, nl. 5 kop of ong. 5 l

Pint:

Oude vochtmaat van 0,621 l, soms ook iets minder. Het was de helft van een pot of kan.

Maatje:

Een maatje had de inhoud van een deciliter.

Ton:

Een aam (150 l) was een halve ton van 300 l.

Zak:

Inhoudsmaat, zoveel als in een zak gaat.
1 zak was 1/6 van een mud, dus ong. 40 liter graan.
1 zak guldens = 600 stuks; 1 zak schellingen = 1000 stuks.

Halster:

Een halster was ong. 10 liter.

Lengtematen

Schrede:

Een schrede of een stap had een lengte van 5 voeten of 1,5 m.

Voet:

Een voet had de lengte van een voet of 10 duim.
Een Luikse voet was 29,17 cm, elders soms maar 27 cm.
De Luikse voet werd gevolgd in St-Truiden, Aalst, Borlo, Boek- hout,
Kozen, Engelmanshoven, Gelinden, Ordingen en Zepperen.
De iets grotere Brustemse voet was 32,62 cm.

Duim:

Een duim had een lengte van 2,7 tot 2,9 cm of 1/10 voet.

Streep:

De dikte van een streep, een verouderde millimeter.

El:

Afgeleid van elleboog.
Lengte-eenheid waarvoor de menselijke onderarm de grondslag vormde.
Maatstok met een gemiddelde lengte van 0,656 m, soms
0,69 m.

Vadem:

Afstand tussen de uiteinden van de rechter- en de linkerhand, wanneer men de armen zover mogelijk zijwaarts uitstrekke. Dit gaf een lengte van 6 voet of ongeveer 1,80 m.

Palm:

De breedte van een handpalm, tussen pols en vingers, ongev. 1 decimeter of 4 duimen.

Oppervlaktematen

Raeproede:

Een raeproede, ook kleine roede genaamd, was $1/20$ van een grote of gewone landroede.

Een Luikse kleine roede of raeproede = $0,2180 \text{ a} = 1/400$ van een bunder. De zijde was 4,6687 meter of 16 voet.

Een Brustemse roede of raeproede was $0,2725 \text{ are}$. Deze maat werd gevolgd in Binderveld, Duras, Runkelen en Wilderen. De zijde van een Brustemse roede was 5,220153 meter of 16 voet.

Roede:

De 'roede' was een houten stok die een gerechtsambtenaar droeg als zinnebeeld van zijn gezag en ook gebruikte voor het meten. Een roede was ong. 16 voet lang.

Een grootroede of rode was een landoppervlaktemaat, die in Brustem een waarde had van $1/20$ bunder of 5,4493 aren (02). In sommige omliggende dorpen, die de Luikse maat volgden, was een 'landroede' 4,36 aren.

Bunder:

Een bunder was $1/12$ van een mansus. Een mansus of hofstede was een stuk grond dat nodig was om in het onderhoud van een familie te voorzien, dus 10 à 12 bunders.

Brustem bezat de bundermaat van het kapittel van St-Servaas uit Maastricht en dit bedroeg 20 grootroeden of 108,9855 aren.

De St-Truidense, Ordینگse, Zepperse en Aalsterse maat was 87,1887 aren.

Een bunder was 4 morgen, 20 grootroeden of 400 raeproeden.

Zille:

Een zille was 2,5 grootroeden, 50 raeproeden of in Brustem 13,623 a.

Morgen:

Een morgen was een oude landmaat, feitelijk zoveel grond als tijdens een morgen kon geploegd worden.

Een morgen = $1/4$ bunder, 5 grootroeden, 100 raeproeden of in Brustem 27,24,63 aren.

De verhouding tussen de meest gebruikte landmaten was 20.

Vierendeel::

Een landmaat van 1/4 bunder of 100 raep- of kleine roeden of in Brustem 27,2463 a.

Gemet:

Oude oppervlaktemaat van 300 roeden.

Spint:

Landmaat, nl. de oppervlakte die met een spint graan (ong.5 kg.) bezaaid kan worden (200 à 250 m²) (04), (05).

Munten

De waarde van de munten varieerde in de Middeleeuwen naargelang de streek, het gewicht en de tijdsperiode.

Gulden:

Een Brabantse gulden = 20 stuivers = 40 groten.

Een Luikse gulden had een waarde van 7/10e Brabantse gulden.

In de 18e eeuw was de Brabantse gulden een officiële munt:

1 gulden Bb. = 20 stuivers = 80 oorden = 240 penningen.

Een gouden Rijngulden had in 1402 een gehalte van 22 karaat.

In 1913 schatte men de waarde op 11,25 F en in 1981 op 675 F.

Mark:

Een Luikse mark = 20 stuivers of schellingen = 240 penningen of deniers.

Een mark had dezelfde waarde als een pond of livre (lb).

Dukaat:

In 1649 had een gouden dukaat de waarde van 8 gulden.

Pattacon:

Een patacon was een hoekige Spaanse zilveren munt, kroon- of rijksdaalder geheten, met een waarde van 2 1/2 gulden.

Deze munt was in de 17e en 18e eeuw (Spaanse tijd) gangbaar.

Reaal:

Oudspaanse zilveren muntstuk, het 20e deel van de piaster, die de waarde had van 2 gulden 65 cent.

Pistool

Een franse munt van 10 F, ook een spaanse munt van 12 gulden.

Kroon:

Gouden of zilveren munt ter waarde van 2 Hollandse gulden.

Vierdonc:

Muntstuk ter waarde van het vierde van een mark of 5 stuivers.

Schelling:

Deze benaming werd gebruikt voor een solide zilveren muntstukje ter waarde van $\frac{6}{20}$ gulden, 06 stuivers, 48 duiten, 96 penningen of 144 solidi (02).

Stuiver:

Waarde: $\frac{1}{20}$ gulden (06), mark of pond. Dit was 8 duiten, 16 penningen, 24 solidi.

Groot:

Een 'altd groot' (14e eeuw) was meer dan een 'nieuwe groote', die in de 16e eeuw als rekenmaat gebruikt werd. De waarde van deze zilveren munt ($\frac{1}{40}$ gulden) hing af van de streek en van het gewicht dat ze hadden: Vlaams groot, Brabants groot.

Een groot had ongeveer de waarde van $\frac{1}{2}$ stuiver of 2 oord, 4 duiten, 8 penningen, 12 solidi.

Boddraeger:

Een boddraeger had als waarde $\frac{1}{20}$ gulden, 2 groot, 4 oorden, 8 duiten, 16 penningen, 24 solidi.

Ort, oord:

Waarde: $\frac{1}{80}$ gulden. Een ort was $\frac{1}{4}$ stuiver, $\frac{1}{2}$ groot, 4 penningen, 6 solidi, 2 duiten.

Duit:

Waarde: $\frac{1}{160}$ gulden, $\frac{1}{8}$ stuiver, $\frac{1}{4}$ groot, $\frac{1}{2}$ oord, 2 penningen, 3 solidi.

Penning:

Waarde: $\frac{1}{320}$ gulden, $\frac{1}{16}$ stuiver, $\frac{1}{8}$ groot, $\frac{1}{4}$ oord, $\frac{1}{2}$ duit.

Denier:

Zou dezelfde waarde als een penning gehad hebben.

Solidus:

Waarde: $\frac{1}{24}$ stuiver (02), 12 deniers of penningen, 24 obools.

Ersterling, sterling of shilling:

Een ersterling van het Franse 'esterlin', was gelijk aan 2/3 stuiver Brabants (07).

Obool:

Waarde: 1/640 gulden, 1/2 denier of penning, 1/4 duit.

In 1778 betaalde Willem de Stappers de koopsom van 65.000 gulden Brabants, Luiks geld voor de heerlijkheid Brustem met verschillende munten: Louis', Carolins, Franse kronen, dubbele Souverains, gouden dukaten met bewerkte rand.

Gewichten

Pond:

Gewicht van 1 kg, tegenwoordig 500 gram.

IV.C.02.10. **Maat, gewicht en munt** Bronnen.

- 01.-F.Lot.-'Naissance de la France', blz.714.
- 02.-José Guilliams.-'1000 jaar Borlo', 1981, N.V. Altiora-Averbode, blz.11. jrg.30, 1975, blz.317.
- 03.-Mgr.Guillaume Simenon.-'Organisation économique de l'Abbaye de Saint-Trond'.
- 04.-Dr.Paul Vandewalle.-'Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg', 1984.
- 05.-H.De Schrijver.-'De oude landmaten in Vlaanderen', 1936.
- 06.-Gerard Heynen.-'Onderzoek naar de demografische toestand van Aalst, Brustem en Ordingen in 1576 en 1470', in OLVL., jrg.30, 1975, blz.183.
- 07.-H.Kesters.-'Over cijns, landpacht en erfrente in de 15de-16de eeuw te Brustem, Aalst en Ordingen', in OLVL., jrg.30, 1975, blz.332.